

EKMEK KARNELİ YILLAR

→ Savaş şartlarında karar almak neden zordur?

Dr. Mustafa GÖKÇE*, Dr. Hasan IŞIK**

Bir gün içinde büyüklü küçüklü kaç karar alıyorsunuz? Karar alırken ne kadar düşünüyorsunuz? Kararlar, insan aklının somutlaştığı özel durumları içerirler. İnsanların karar alırken bugüne ve geleceğe ilişkin pek çok değişkeni gözetmeleri, kararı karmaşık bir düşünce haline getirir. İnsan aklının bir görüngüsü olarak tarih de, ancak içerdiği kararların anlaşılması durumunda bu özelliğini koruyabilir. "Ekmek Karneli Yıllar" adlı etkinlik, tarihte alınmış kimi kararların, onları belirleyen değişkenleri göz önünde bulundurarak öğrenciler tarafından yeniden alınmasını, rasyonel ve etik açıdan eleştirilmelerini içeriyor. Bu etkinlikte öğrenciler, karar almayı gerektiren zor durumlarla karşı karşıya gelecekler, bu durumu farklı disiplinlerin bakış açılarıyla değerlendirecekler. Kendi kararlarını alacaklar ve kendi kararlarını tarihte gerçekte olanla karşılaştıracaklar.

HEDEFLenen ÖĞRENME ÇIKTILARI

- **Bütün öğrenciler:** II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye ekonomik, sosyal ve siyasal yönden yansımalarını fark edecektir.
- **Birçok öğrenci:** II. Dünya Savaşı sırasında hükümetlerin aldığı farklı kararları analiz edecektir.
- **Bazı öğrenciler:** II. Dünya Savaşı sırasında hükümetlerin aldığı farklı kararları etik açıdan değerlendirecektir.

Sınıf: 12

Öngörülen Süre: 40 dk.

Anahtar Soru:

Savaş şartlarında karar almak neden zordur?

Dersin Amacı:

II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan ekonomik ve siyasi zorlukların hükümetlerin kararlarına etkisini değerlendirebilme.

İlişkili Kazanım:

II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik gelişmeleri kavrar.

Derse Hazırlık / Malzemeler

- Derse başlamadan önce projeksiyon ve bilgisayar temin ediniz. Eğer bu imkanlarınız yoksa Çalışma Yaprakı-1'i 2 öğrenciye 2 adet verilecek şekilde çoğaltınız. Diğer çalışma yapraklarını ve durum kartlarını grup sayısı kadar çoğaltınız.
- CD'de bulunan "Eski Bir Fincan" şarkısını dinlemeye hazır hâle getiriniz.

* Yıldırım Beyazıt Üni., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Ankara

** Aksaray Üni., Fen-Edebiyat Fakültesi, Aksaray

İŞLENİŞ

1. Grup çalışmasına başlamadan önce Barış Manço'nun "Eski Bir Fincan" parçasını öğrencilere dinletiniz. Öğrencilere bu şarkının ne anlattığını sorunuz. Şarkı dinlenirken öğrencilerinize şarkı sözü yazılı olan **Çalışma Yaprağı-1**'i dağıtınız.

5 dk.

2. Sınıfınızda öğrencilerinizden temsili Bakanlar Kurulu için 6 kişilik gruplar oluşturunuz. Ayrıca bir grup sunum yaparken, diğer grupların, kendilerini milletvekili olarak düşünmeleri gerektiğini söyleyiniz. Öğrencilere her grubun gündemdeki sorunlara buldukları çözüm önerilerinin diğer gruplar tarafından oylanacağını söyleyiniz. Bakanlar Kurulu olarak temsilen belirlenen her grubun, kendi içinde;

5 dk.

Başbakan
Savunma Bakanı
Maliye Bakanı
Dış İşleri Bakanı
Tarım Bakanlığı

olmak üzere dağılımı yapmasını sağlayınız. Her bir grubun yapacağı bu çalışmayı gruplardaki başbakan olarak görev alacak öğrencilerin yöneteceğini söyleyiniz.

3. **Çalışma Yaprağı-2**'yi gruplara dağıtınız. 1. Durum'u her bir grubun kendi başbakanının liderliğinde tartışmasını isteyiniz. Tartışma sırasında gruptaki öğrencilerin üstlendikleri bakanlık açısından düşüncelerini isteyiniz. Her bir grubun 1. durumla ilgili bir karara varmalarını ve kararlarını çalışma yaprağındaki ilgili kısma yazmalarını isteyiniz.

20 dk.

- Ardından, bütün başbakanların, sırayla, verdikleri kararı, gerekçeleriyle açıklamalarını isteyiniz. Kabinenin kararını sınıfa oylatınız.
- Bütün kabinelerin, 1. durum hakkındaki kararlarının aynı şekilde açıklanması ve oylanmasını sağlayınız.
- Bilgi notundan 1. Durumla ilgili olarak gerçekte ne olduğunu öğrencilerinize okuyunuz.
- Aynı uygulamayı 2, 3 ve 4. durumlar için de tekrarlayınız.

4. Gruplara **Çalışma Yaprağı-3**'ü dağıtarak 1940 yıllara ait dökümanları incelemelerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik, siyasi sorunları ve savaşın sivil insanlar üzerindeki etkileri hakkında kısa bir metin yazmalarını isteyiniz. Bir grubun yazdığı metnin, diğer grupların sırayla alacağı şekilde sınıf içinde dağıtılması sağlayınız. Grupların diğer grup arkadaşlarının fikirleri hakkında görüşlerini kağıtlara yazmalarını isteyiniz.

10 dk.

süre

Değerlendirme:

Öğrencilerinizden bu derste öğrendikleriyle ilgili üç soru türetmelerini isteyiniz. Ürettikleri sorulardan birini cevaplamalarını isteyiniz.

ESKİ BİR FİNCAN

Dinle oğlum çok eskiden bir konakta,
Akşamları gaz lambası ışığında,
Paşa dedesinden kalan bu fincanla,
Ninem eliyle kahve sunarmış Abdi Bey'e,
Yıllar sonra 43-44 harp ortası,
Ekmek karnesi ve yokluk yılları,
Kayınvalidesinden kalan bu fincanla,
Bu kez annem eliyle kahve sunarmış Hakkı Bey'e,
Eski konak yıllar önce yandı gitti.
Ekmek karneli zor günler çoktan bitti.
Abdi ve Hakkı Beyler rahmetlik oldu.
Bir tek bu fincan kaldı yüzyıllık sevdalarla,
Bir gün senin olacak birikmiş anılarıyla,
Düşüp kırılrsa da topla tamir et oğlum,
Kahve yaşın gelecek bu fincanı iyi sakla.

Kaynak: Barış Manço

1. Bu şarkı ne anlatıyor?

1. DURUM: Bir tarafta mihver devletlerin başını çektiği Almanya, İtalya; diğer tarafta müttefik devletleri İngiltere, Fransa. Her iki tarafın politikaları, genel anlamda Türkiye'yi Akdeniz'deki güç dengeleri doğrultusunda kendi safına çekmeye yöneliktir.

BU İKİ GURUP ARASINDA NASIL BİR SİYASET UYGULADINIZ? NEDEN?

KARAR:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. DURUM: Savaş sırasında yaşanan kıtlığın Türkiye'yi de etkilemesi yüzünden ekmek üretimi çok düşmüştür. Ayrıca hükümet savaş ihtimaline karşı sayısı arttırılan askerlerin ve memurların gıda ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır.

HALKIN TEMEL BESİN İHTİYAÇLARINDAN BİRİ OLAN EKMEĞİN HALKA ULAŞTIRILMASINDA NE GİBİ ÖNLEMLER ALIRDINIZ?

KARAR:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. DURUM: II. Dünya Savaşı yıllarında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ulusalcı akımlar güçlenmişti. Hükümet olarak memleketin zenginliğinin bazı azınlıklarda toplandığını düşünerek azınlıklardan daha çok vergi almanızı sağlayacak bir vergi kanunu hazırladınız.

BÖYLE BİR KANUN ÇIKARILMALI MI? NEDEN?

KARAR:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. DURUM: 12 Aralık 1941'de Romanya'nın Köstence Limanı'ndan Filistin'e gitmek üzere 779 Musevi yolcu ve 10 mürettebatla kalkan Struma adlı gemi, motor arızası sebebiyle İstanbul Boğazı'nda demir attı. O dönemde Filistin'e Musevi göçünü kısıtlayan İngiltere'nin baskısıyla ne geminin yola devam etmesine ne de yolcuların karaya çıkmasına izin verildi.

HÜKÜMET OLARAK BU SORUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN NASIL BİR YOL İZLEDİNİZ?

KARAR:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BİLGİ
NOTU

GERÇEKTE NE OLDU?

1. Durum: Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış bir devlet olarak Türkiye'de hükümet, bir denge politikası sürdürerek savaşın dışında kalmaya çabaladı. Bu çaba doğrultusunda, Türkiye 1939'da Fransa ve İngiltere ile bir ittifak anlaşması yaptı. Buna karşılık, 1941'de de Almanya ile bir dostluk ve saldırmazlık anlaşması imzaladı. Bu şekilde savaşın dışında kaldı. Bununla birlikte, Türkiye, 1945'te Almanya'ya karşı savaşa girdi ama savaşmadı.

2. Durum: Hükümet ordu ve memurlarının ihtiyaçlarını karşılamak için satın alma politikası uyguladı. Bu da büyük kentlerde ipe ve karaborsa sorununu ortaya çıkardı. Tahıl ürününün düşük fiyatlar nedeniyle hükümete teslim edilmeyip el altından satılması üzerine hükümet, belediyelere yeterince un verilmesini engelledi. Büyük şehirlerde ekmeğin satışı hükümet tarafından belirlenen fiyatlar ve miktarlar üzerinden yapıyordu. Herkesin ekmeğin alabilmesi için ekmeğin karneleri kullanılıyordu. Herkesin aldığı günlük ekmeğin miktarı karnesine işleniyordu. Kimse daha fazla ekmeğin alamıyordu.

3. Durum: Varlık Vergisi Kanunu 12.11.1942 resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. Komisyonlar kurularak alınacak vergiler tespit edildi. Vergi mükelleflerine 15 gün süre tanındı. Kanun hakkında dava açılması yasaklandı. Kurulan komisyonlar vergi mükelleflerinin tüm varlıklarından daha fazla vergi oranı belirlediler. Vergisini ödeyemeyen kişiler çalışma kamplarına gönderildi. Aralık 1942 ve Ocak 1943'te İstanbul'da gayrimüslimlere ait binlerce taşınmaz mülk el değiştirdi. El değiştiren mülkler arasında İstiklal Caddesi'ndeki yapıların büyük bir kısmı bulunuyordu. Satılan mülklerin %67 kadarı Müslüman Türkler, %30 kadarı resmi kurum ve kuruluşlar tarafından alındı. 21 Ocak 1943'ten itibaren İstanbul'da binlerce gayrimüslime ait ev ve işyerleri haczedilerek haraç mezat satıldı. 27 Ocak ile 3 Temmuz 1943 arasında, tümü gayrimüslimlerden oluşan toplam 1229 kişi çalışmak üzere Erzurum Aşkale'ye yollandı.

4. Durum: Haftalar süren müzakereler sonuç vermeyince, 23 Şubat 1942'de Türkiye, motoru hâlâ çalışmayan gemiyi Karadeniz'e çekip bıraktı. Gece boyunca sürüklenen gemi, ertesi sabah büyük bir patlamanın ardından battı. 103'ü çocuk olmak üzere 778 kişi öldü. Sadece David Stoliar adlı bir yolcu sağ kurtuldu. Uzun yıllar Struma'nın neden battığı bilinemedi. 1960'larda Sovyet arşivlerinden çıkan belgeler ışığında, bir Sovyet denizaltısı tarafından torpido ile vurularak battığı anlaşıldı.

➤ Aşağıda 1940'lı yıllara ait çeşitli kaynaklar vardır. Bu kaynaklardan ve şimdiye kadar öğrendiklerimizden hareketle Türkiye'nin ekonomik ve siyasi sorunları ile savaşın sivil insanlar üzerindeki etkilerine yönelik kısa bir metin yazınız.

Kaynak 1

Kaynak 2

Kaynak 3

Kaynak 4

Kaynak 5

Yıl	Ekilen toprak (milyol Hektar)	Buğday üretimi (milyon ton)	Buğday üretimi endeksi (1938-1939=100)
1938-1939	8.611	3.814	100
1940	9.610	3.611	96
1941	9.602	3.135	82
1942	9.555	3.837	101
1943	7.854	3.159	83
1944	8.170	2.834	74
1945	8.044	1.970	52